

Francesca Cerdà Mollà

Joan Fuster,
traductor d'Albert Camus

Joan Fuster,
traductor d'Albert Camus

Joan Fuster,
traductor d'Albert Camus

Francesca Cerdà Mollà

CÀTEDRA JOAN FUSTER

DIRECTORA DE LA COL·LECCIÓ
Carme Gregori
(directora de la Càtedra Joan Fuster)

CONSELL EDITORIAL
Antoni Furió, Gonçal López-Pampló,
Andreu Sentí, Vanessa Vidal

COMITÈ CIENTÍFIC
Ferran Carbó, Tobies Grimaltos,
Manuel Pérez Saldanya, Vicent Simbor

Aquesta publicació no pot ser reproduïda, ni totalment ni parcialment, ni enregistrada en, o transmesa per, un sistema de recuperació d'informació, en cap forma ni per cap mitjà, sia fotomecànic, fotoquímic, electrònic, per fotocòpia o per qualsevol altre, sense el permís previ de l'editorial.

© Del text: Francesca Cerdà Mollà

© De la fotografia de la coberta:
Espai Joan Fuster

© De la present edició:
Universitat de València, 2024
www.uv.es/publicacions
publicacions@uv.es

Coordinació editorial: Maite Simón
Disseny de l'interior i maquetació: Inmaculada Mesa
Correcció: Enric Izquierdo
Coberta: Inmaculada Mesa

ISBN: 978-84-1118-350-5 (paper)
ISBN: 978-84-1118-351-2 (ePub)
ISBN: 978-84-1118-352-9 (PDF)

Edició digital

*Als pares,
per les arrels i les ales*

*I a Miquel,
per encoratjar-me a viure, tot i les pors,
la vida que vull i acompanyar-m'hi*

Tal com jo veig una història de la literatura catalana contemporània, cal donar-hi naturalment, una bàsica preferència a la història literària, és a dir, a poetes, novel·listes, i *tutti quanti*; però també és necessari ocupar-se de tot allò que potser no és ben bé «literatura» –i del qual la història literària d'un altre país pot prescindir–, i que tanmateix suposa un factor de recuperació «literària» de la llengua [...]. En una altra literatura sòlida, saludable, aquestes coses –novel·les roses, papers mèdics, *Odissees* genialment traduïdes– no solen ser enregistrades en la història literària, sinó de passada. Per a nosaltres, en canvi, suposen «fites» culturals i idiomàtiques importants.

Carta de JOAN FUSTER a Josep M. Boix i Selva
a propòsit de la primigènia
Literatura catalana contemporània (1963)

Índex

<i>Pròleg</i> , per Marcel Ortín.....	15
<i>Uns mots preliminars</i>	19
I. JOAN FUSTER, TRADUCTOR I PROMOTOR	
DE TRADUCCIONS.....	29
1. <i>L'etapa de les primeres traduccions (1946-1959)</i>	30
1.1 Les autotraduccions poètiques (<i>Verbo</i> , 1946-1949).	32
1.2 Altres traduccions publicades a <i>Verbo</i> (1946-1958)	34
1.3 Alguna traducció esparsa.....	38
1.4 Dues traduccions teatrals inèdites.....	40
1.5 <i>La bona nova a Maria</i> (1952), de Paul Claudel.....	45
1.6 L'«Hiperion foll», de Pierre Emmanuel (1954).....	55
1.7 La traducció de dos relats dels <i>Mites</i> , de Jordi Sar- sanedas (1954).....	55
2. <i>Fuster, traductor i assessor literari a Barcelona (1960- aprox. 1970)</i>	60
2.1 Les traduccions per a Vergara.....	63
2.1.1 Fuster, lector i traductor d'Albert Camus....	64
2.1.2 La traducció de <i>La pesta</i> (1962).....	71
2.1.3 La col·laboració de Fuster amb Josep Palàcios	74
2.1.4 Un projecte frustrat: la traducció dels <i>Essais</i> de Montaigne.....	80
2.1.5 Recapitulació.....	82
2.2 Les traduccions per al Club dels Novel·listes.....	84
2.2.1 <i>La quarta vigília</i> , de Johan Falkberget (1962)	86
2.2.2 <i>Fontamara</i> , d'Ignazio Silone (1967).....	102

2.3	La traducció de <i>L'estrany</i> per a Proa-Aymà (1967).	122
2.4	Fuster, assessor literari i promotor de traduccions.	145
2.4.1	Un referent per als editors.....	145
2.4.2	Algunes aportacions de Fuster a Edicions 62.	147
2.4.3	Fuster, instigador i director literari d'Editorial A. C.....	156
2.4.4	El pes de les traduccions en l'etapa inicial de la col·lecció Quaderns de Tres i Quatre (1970-1974)	175
2.4.5	Recapitulació	178
2.5	La traducció castellana de <i>Suburbi</i> , de Xavier Benguerel, encarregada a Josep Palàcios (1968)	181
2.6	La traducció castellana de <i>La vida tràgica de mossèn Jacint Verdaguer</i> , de Sebastià Juan Arbó (1970)	184
3.	<i>Les traduccions frustrades i els encàrrecs rebutjats (aprox. 1970-1992)</i>	187
II.	LA TRADUCCIÓ DE <i>LA PESTA</i> (Barcelona, Vergara, 1962)..	199
1.	<i>Anàlisi del model de llengua literària</i>	203
1.1	L'ortografia.....	205
1.2	El lèxic	206
1.2.1	Doblets formals i sinònims geogràfics	208
1.2.2	Arcaïsmes i mots de tradició literària.....	213
1.2.3	Altres sinònims de l'estàndard	216
1.2.4	L'ús de mots i accepcions no consignats a la segona edició del DGLC	220
1.2.5	Els col·loquialismes	224
1.2.6	Els estrangerismes	225
1.2.7	La fraseologia	225
1.2.8	Els connectors.....	226
1.3	La morfologia.....	227
1.3.1	La conjugació verbal	228
1.3.2	Els adverbis de lloc.....	232
1.3.3	Els pronoms personals febles	234
1.3.4	La combinació pronominal	235

1.3.5 El passat simple i el passat perifràstic d'indicatiu.....	238
1.3.6 Variants entre el mecanoscrit i la versió publicada.....	241
1.4 La sintaxi.....	241
1.4.1 L'ús de construccions tradicionals consignades i/o recomanades per Fabra	241
1.4.2 Un acostament als usos sintàctics valencians	246
1.4.3 Variants entre el mecanoscrit i la versió publicada.....	266
2. <i>L'anàlisi traductològica</i>	279
2.1 Els elements semàntics.....	289
2.1.1 Les omissions.....	289
2.1.2 Les addicions	292
2.1.3 Els desplaçaments semàntics.....	295
2.2 Els elements lèxics	296
2.2.1 Generalitzacions, particularitzacions i reinterpretacions	296
2.2.2 Precisió lèxica i idiomàticitat.....	298
2.2.3 Concurrències i fraseologia.....	302
2.2.4 Falsos amics i calcs lèxics.....	305
2.2.5 Terminologia.....	309
2.2.6 Culturemes	310
2.2.7 Usos figurats i jocs de paraules	310
2.3 Els elements gramaticals	313
2.3.1 La modulació.....	313
2.3.2 La transposició.....	317
2.3.3 L'ordenació sintàctica i la puntuació	321
2.3.4 Calcs estructurals	329
2.4 Els elements estilístics.....	335
2.4.1 El registre.....	336
2.4.2 L'oralitat fingida	340
2.4.3 Estructures apositives, asíndetons i repeticions	344
III. CONCLUSIONS	351
<i>Referències bibliogràfiques</i>	381

Pròleg

El llegat intel·lectual de Joan Fuster s'ha anat redimensionant amb el pas dels anys. Aquest procés, que sembla inevitable en tots els casos, pren un relleu particular en els autors encara recents (Fuster va morir el 1992) que van participar com a protagonistes en els debats culturals i polítics de la seva època. El reconeixement d'un Fuster decisiu per a la recuperació crítica de la pròpia realitat en el seu àmbit més pròxim, que és el valencià, ha existit des dels anys seixanta i segurament no ha sofert cap minva en tot aquest temps. Al costat s'ha anat consolidant, més lentament, la consciència del valor múltiple de la seva contribució, que en literatura abraça des de la poesia i els aforismes fins al dietarisme, l'assaig d'idees i l'assaig pròpiament literari, i es perllonga sense solució de continuïtat en altres pràctiques de llengua escrita, singularment les del periodisme i la traducció. A consolidar aquesta consciència hi ha contribuït la publicació de les obres completes, amb el seu doble efecte característic, de compilació i tancament però també d'invitació a redescobrir facetes oblidades i a reconèixer indicis de coherència que podien haver passat desapercibuts. I hi ha contribuït també, sens dubte, la proliferació dels treballs acadèmics que han pres l'obra de Fuster com a objecte d'estudi, els quals s'han pogut beneficiar de la disponibilitat cada cop més gran d'un riquíssim arxiu personal.

El Fuster que es va aturar a reflexionar sobre les implicacions culturals i lingüístiques de la traducció, i que va anar portant les seves conviccions a una pràctica no pas gaire assídua, però sí plenament conscient, demanava també un estudi monogràfic. De les aproximacions existents, valuoses però parcials, i molt centrades en el seu ideari, calia passar a una visió més comprensiva. Això obligava a buscar una coherència havent establert i caracteritzat primer el pensament en totes les seves manifestacions (articles i assaigs, notes de dietari, observacions esparses en les ressenyes i les cartes), l'activitat (tant la de traducció pròpia com la de promoció de traduccions d'altri i de les col·leccions que les acollien), i els resultats (les solucions a l'hora de traduir i la norma traductològica que configuren, així com les preferències i les tries pel que fa a la llengua); i tot això relacionat amb la situació de la literatura catalana en els anys de la immediata postguerra i del franquisme ja establert, posant-ho en el marc d'uns debats culturals i lingüístics sense els quals no s'arribaria a comprendre realment.

Les idees de Fuster sobre la traducció es veuen reflectides en allò que feia quan traduïa? En les traduccions va perseguir objectius que es deixin reconèixer? Amb quin grau de llibertat hi va poder actuar? Els factors implicats i les respostes que ell hi donava van anar canviant amb el pas del temps? Són preguntes entrelaçades que no es poden respondre sense una feina prèvia, pacient, de lectura i anàlisi, de comparació i reflexió.

El llibre de Francesca Cerdà que ara es publica neix d'una recerca d'aquesta mena, realitzada al llarg de prop de cinc anys en forma de tesi doctoral. El resultat –sis-centes pàgines d'explicació ben organitzada, rigorosa, precisa, escrites en el llenguatge correcte, formal i entenedor que és propi d'un treball acadèmic– va merèixer la millor qualificació del

tribunal que el va jutjar i el Premi a la millor tesi doctoral en llengua catalana presentada a la Universitat Pompeu Fabra l'any 2022. La tesi incloïa capítols que s'han reservat per a futures publicacions: sobre la participació de Fuster en el projecte de normalització cultural al País Valencià, sobre el seu pensament en relació amb la traducció, i sobre el seu lloc en la tradició dels traductors valencians al català al segle XX, a més d'una aproximació descriptiva a la seva segona traducció d'una obra d'Albert Camus, *L'estrany*. Aquí es presenten els resultats de dos capítols centrals que formen un conjunt coherent: sobre l'activitat de Fuster en el camp de la traducció (abastant-ne tota la trajectòria, del 1946 al 1992), i sobre la seva primera traducció de Camus, *La pesta* (publicada per l'editorial barcelonina Vergara el 1962). L'estudi extern, de caràcter històric, s'acompanya de l'imprescindible estudi intern de la traducció, de caràcter lingüístic i traductològic. Les decisions de Fuster per al trasllat i la reescriptura en català de l'obra del novel·lista francès, observades amb detall seguint models d'anàlisi molt contrastats, prenen tot el sentit quan s'emmarquen en el coneixement d'allò que va voler fer sempre per mitjà de la traducció, i del que es proposava concretament en el moment d'emprendre aquella tasca, i dels condicionants amb què va haver de comptar.

Les traduccions literàries són uns objectes culturals híbrids, d'una identitat difícil de definir, i potser per això no havien rebut fins fa molt poc la deguda atenció. Però avui sabem que el seu estudi pot contribuir al diagnòstic precís de la situació institucional d'una literatura en un determinat moment històric, per la llum nova que hi projecten. Aquest llibre de Francesca Cerdà, exemplar en tots els sentits, n'és una prova concloent.

MARCEL ORTÍN

Universitat Pompeu Fabra

Uns mots preliminars

Podria dir-se que l'origen del llibre que tenen a les mans es troba en l'interès i l'entusiasme que em va suscitar, ara ja fa uns anys, l'assignatura Història de la traducció, impartida pel professor Enric Gallén en el darrer curs del grau en Traducció i Interpretació. Va ser en aquesta assignatura que vaig conèixer el concepte de model de llengua literària referit a la traducció catalana i que vaig ser conscient de la importància que ha tingut la traducció en el desenvolupament de la cultura catalana al llarg del segle XX. És també en aquesta assignatura que vaig entrar en contacte amb els principals discursos sobre la traducció catalana contemporània i que, escombrant (o agranant) cap a casa, vaig començar a preguntar-me quin havia estat el paper de la traducció al català feta des del País Valencià. Per aquest motiu, animada pel professor Marcel Ortín, el curs 2016-2017 vaig dedicar el treball de fi del màster en Estudis de Traducció a la traducció d'Enric Valor de *L'Ingenu* de Voltaire el 1974, sobre la qual aleshores només comptàvem amb un estudi introductori d'Emili Casanova.

Amb el propòsit de continuar aprofundint en la història de la traducció valenciana contemporània i en l'estudi dels models de llengua literària en traducció, de cara a la tesi vam plantejar-nos la possibilitat de comparar la tasca d'Enric Valor com a traductor amb la d'un altre traductor del

País Valencià: Joan Fuster. La tria d'aquests dos autors responia a diverses raons: tots dos van contribuir enormement a la cultura catalana contemporània des d'una perspectiva valenciana, van participar activament en les polèmiques al voltant de la llengua literària que es van produir durant el franquisme i la seua tasca com a traductors al català havia estat encara poc estudiada.

Si finalment vam optar per centrar-nos en l'assagista de Sueca és perquè, durant els primers cursos de doctorat, vam poder comprovar que tant en la seua obra editada com al Centre de Documentació Joan Fuster es conserva una gran quantitat de material relacionat amb la seua tasca com a traductor —escrits del mateix Fuster sobre el fet traductor, còpies mecanoscrites de les traduccions i dels pròlegs, correspondència, etc.— que constitueix un corpus d'estudi molt interessant. Ateses les limitacions temporals d'una tesi doctoral, per a poder dur a terme l'anàlisi comparativa entre Fuster i Valor que havíem previst inicialment, hauríem hagut de renunciar a una part d'aquest material. Així, vam considerar més convenient de centrar la recerca, de moment, en Fuster, amb l'esperança que, una vegada estudiat tot aquest material conjuntament, podríem oferir una visió prou àmplia de la seua tasca com a traductor al català.

Cal advertir que aquest interès per la faceta traductora de Fuster no era nou. Afortunadament, comptàvem amb un grapat de treballs que ens havien aplanat el camí i que apunten, explícitament o implícita, importants interrogants que requerien resposta. La majoria d'estudis que havien aportat informació sobre els criteris de traducció de Fuster se centraven en els que ell mateix fa explícits en els pròlegs, sense arribar a comprovar si, o com, els posa en pràctica, o assenyalaven solucions puntuals de traducció més que no pas pautes de comportament generals. En el cas dels tre-

balls que havien tractat l'interès de Fuster per la traducció, si bé subratllaven la importància i la funció normalitzadora que l'escriptor de Sueca hi atribuïa, no consideraven ni l'evolució d'aquest interès ni les circumstàncies que el van anar conformant al llarg dels anys. I, de manera semblant, tampoc no comptàvem amb gaires treballs que hagueren estudiat la tasca de Fuster com a traductor des d'una perspectiva diacrònica, incidint en els factors que el van dur a traduir diferents tipus d'obres, i amb diferent intensitat, al llarg de la seua vida. En aquest sentit, Salvador Ortells (2017a, 2017b, 2018), en estudiar les circumstàncies que van portar Fuster a traduir alguns dels seus poemes per a la revista *Verbo*, sí que es planteja i respon a la pregunta de per què va traduir al castellà un nombre considerable dels seus primers poemes i no altres obres posteriors.

Per contra, són diversos els estudis ja existents dedicats a la concepció de Fuster sobre la llengua estàndard i literària i al model de llengua emprat en les obres de creació pròpia. Un dels principals estudis de què parteix aquest treball és el volum *Joan Fuster: el projecte de normalització del circuit literari*, de Vicent Simbor (2012), la finalitat del qual és mostrar com Fuster va marcar amb la seua obra d'estudis literari, amb el seu activisme i amb el seu guiatge intel·lectual la conformació d'un circuit literari de tot el domini catalanoparlant. En aquest sentit, l'estudi aporta una visió molt àmplia del paper de Fuster en aquest procés de normalització que ens servia de punt de partida a l'hora d'estudiar la seua tasca com a traductor des d'aquesta perspectiva cultural.

A més, el capítol titulat «Les dificultats de la llengua literària», dins de l'obra esmentada de Simbor, resultava ben interessant per als propòsits del nostre estudi, pel fet que examina amb molt de detall com van evolucionar els plantejaments de Fuster sobre la llengua literària. Entendre la

concepció funcional de la llengua de Fuster –sintetitzada també per Antoni Ferrando (2018), entre d’altres– i com va anar canviant la seua posició respecte a la llengua literària al llarg dels anys ens podia ajudar a entendre per què Fuster actua d’una manera o una altra a l’hora de traduir i a explicar determinades solucions. Així mateix, si partíem de la idea que Fuster defensa un model de llengua literària ben definit, podíem plantejar-nos, de cara a l’anàlisi de les seues traduccions, fins a quin punt aquest model de llengua preestablert podia arribar a afectar les seues solucions de traducció i, a la inversa, fins a quin punt els textos d’origen podien arribar a influir en el model de llengua de les traduccions de Fuster. Pel que fa a aquesta darrera qüestió, cal no oblidar que les traduccions, juntament amb la resta de la seua producció literària, són la manifestació explícita, aplicada, de la posició de Fuster en el debat sobre la llengua literària; amb la diferència que, precisament pel fet que les traduccions parteixen d’altres textos –textos que condicionen d’una manera més o menys significativa el text resultant–, són productes doblement valuosos: no només se’n pot estudiar el model de llengua, sinó que ens permeten d’inferir-hi actituds lingüístiques i ideològiques respecte a la llengua, el text i la cultura d’origen.

Així, doncs, tenint en compte la informació reunida a partir del repàs bibliogràfic que constituïa l’estat de la qüestió, vam marcar-nos els objectius següents. En primer lloc, calia determinar el paper de la reflexió de Fuster sobre la traducció i de la seua tasca com a traductor i promotor de traduccions en el procés de normalització del circuit literari català, per a la qual cosa havíem de definir el pensament de Fuster sobre la traducció, tenint en compte els seus plantejaments al llarg dels anys; reconstruir les circumstàncies de producció de les traduccions de Fuster i recuperar els

seus criteris de llengua i de traducció a partir de l'anàlisi de fonts primàries documentals, i determinar la seua implicació en projectes d'edició de traduccions. En segon lloc, vam proposar-nos descriure el model de llengua literària de les seues traduccions i el seu *modus operandi* com a traductor, per a la qual cosa calia comprovar si els criteris de llengua i de traducció identificats s'apliquen tant en els originals mecanoscrits de les traduccions com en les versions editades; determinar fins a quin punt els correctors i/o editors influeixen o intervenen en les solucions de la versió editada; determinar fins a quin punt el model de llengua preestablert per Fuster afecta les seues decisions de traducció, i a la inversa, determinar fins a quin punt el text d'origen influeix en el model de llengua resultant de les traduccions.

Finalment, davant l'escassetat de treballs centrats en el paper de la traducció al català en la història literària i cultural del País Valencià durant la primera meitat del segle XX, vam proposar-nos un darrer objectiu: situar l'activitat traductora de Fuster en el marc de la tradició de traductors literaris valencians del segle XX, després d'establir les línies generals d'aquesta tradició.

Ha plogut molt des que vam marcar-nos aquells objectius de recerca, i també una mica des que vam llegir-ne els resultats un dia molt calorós de finals del juliol de l'Any Joan Fuster. No negaré (permeteu-me que torne al *jo*) que enfrontar-me de nou a un treball en el qual al seu dia vaig posar cos i ànima ha estat una tasca com a mínim aclaparadora. Com a molts altres doctorands abans que jo, aquesta sobreexposició fusteriana i traductològica, afegida a la voràgine acadèmica i a les pobres expectatives de futur, em va fer desenvolupar una mena d'aversion cap al que en altres temps m'havia engrescat tant. Calia posar-hi el muscle, recordar-me les raons per les quals vaig decidir embarcar-me en

un doctorat fa vora sis anys i celebrar que aquest llibre és un dels fruits més preuats d'aquella llavor plantada aleshores.

També calia decidir quines parts de la tesi havien de quedar-ne fora. Això és frustrant i dolorós per a qualsevol investigador, però encara ho és més quan es tracta d'un estudi especialment extens, pel fet que les supressions es fan encara més evidents. Seguint el consell dels editors, hem centrat el monogràfic en el paper de Fuster com a traductor i promotor de traduccions i en l'anàlisi de la seua traducció de *La pesta* (1962) d'Albert Camus. En queden fora, doncs, el capítol dedicat a les seues reflexions sobre la traducció; l'anàlisi de la traducció d'una altra novel·la de Camus, *L'estrany* (1967), i l'esbós de la tradició de traductors literaris valencians al català (1900-1975) en què situem Fuster. Així mateix, atesa la quantitat i diversitat d'aspectes lingüístics i traductològics analitzats en la tesi, no hem tingut més remei que limitar l'exposició d'exemples als trets que hem considerat més importants i representatius, amb l'esperança que això no restarà massa contundència als resultats.

El llibre s'estructura en dues parts. En la primera, «Joan Fuster, traductor i promotor de traduccions», fem un seguiment de l'activitat traductora de Fuster i dels projectes d'edició de traduccions en què també va participar en qualitat d'assessor i director literari. Per a facilitar-ne la lectura i ordenar la reflexió, hem dividit aquesta part en diferents capítols que segueixen un ordre cronològic: «L'etapa de les primeres traduccions» (1946-1959), «Fuster, traductor i assessor literari (1960-aprox. 1970)» i «Les traduccions frustrades i els encàrrecs rebutjats (aprox. 1970-1992)». En aquests capítols apleguem la informació que estudis previs han aportat sobre l'activitat traductora de Fuster i el seu paper com a fundador, director i assessor editorial amb la nova informació que hem pogut recopilar mitjançant el bui-

datge selectiu de la correspondència creuada amb editors, escriptors i amics, la qual ens ha permès conèixer amb més o menys detall les circumstàncies que van originar, nodrir o frustrar determinats projectes de traducció i, en alguns casos, resseguir-ne gairebé fil per randa el procés editorial. Malgrat que aquest estudi s'ocupa principalment de la tasca de Fuster com a traductor i promotor de traduccions en llengua catalana, pel seu interès a normalitzar el circuit literari català i bastir una llengua literària comuna al conjunt dels Països Catalans, també tenim en compte el seu afany de donar a conèixer la literatura catalana a l'exterior i promoure traduccions a altres llengües (principalment al castellà) amb aquesta finalitat i la seua implicació en projectes de traducció a aquesta llengua que considerem especialment rellevants en la seua trajectòria general com a traductor.

La segona part se centra en l'anàlisi textual de *La pesta* i està constituïda per dos capítols, un dedicat a l'anàlisi del model de llengua literària i un altre dedicat a l'anàlisi traductològica per mitjà de la comparació amb els textos d'origen. El cert és que, quan vam iniciar el projecte de tesi, no comptàvem amb l'exemple d'estudis que hagueren dut a terme una doble anàlisi com la que preteníem. D'una banda, disposàvem d'un gran nombre d'estudis centrats en el model de llengua de traduccions catalanes. Tanmateix, pel fet que l'objecte d'aquests estudis solen ser traduccions realitzades per traductors catalans, les qüestions de llengua analitzades n'exclouen moltes altres que sí que són rellevants en el cas de la varietat valenciana. D'altra banda, també comptàvem amb diversos estudis centrats en els models de llengua emprats en textos literaris valencians. En aquest cas, però, les anàlisis han acostumat a excloure les traduccions. Davant d'aquesta dificultat, des del treball de fi de màster (Cerdà 2017*a* i *b*), hem emprat un model

que combina l'anàlisi de la llengua literària –que podria aplicar-se a qualsevol text literari, traducció o no– i l'anàlisi traductològica –és a dir, la comparació del text d'origen i el d'arribada.

A l'hora d'elaborar el model d'anàlisi de la llengua literària, vam basar-nos en els elements lingüístics –ortogràfics, lèxics, morfològics i sintàctics– que observa el grup COVALT de la Universitat Jaume I per a la descripció del model de llengua de traduccions actuals al català valencià (vegeu Marco 2017 i Molés-Cases i Oltra Ripoll 2019), i en vam incloure d'altres que també consideràvem rellevants per a l'anàlisi de les traduccions estudiades. El cas de *La pesta* i *L'estrany* de Fuster és particular, pel fet que són traduccions publicades per editorials de Barcelona, adreçades principalment a un públic del Principat, i realitzades per un traductor valencià que, tanmateix, sempre va aspirar a la consolidació d'una llengua literària coherent i eficaç a escala interregional. Així, calia analitzar trets lingüístics que ens permeteren situar el model de llengua de Fuster dins dels quatre models distingits per Josep Lacreu (2002: 246-248) en el cas del valencià literari de la segona meitat del segle XX: d'una banda, el particularista, formalitzat sobretot en la *Gramàtica valenciana* de Manuel Sanchis Guarner (1950); el convergent, que queda formalitzat en l'obra d'Enric Valor, especialment en el *Curs mitjà de gramàtica valenciana referit especialment al País Valencià* (1977) i en *La flexió verbal* (1983), i l'integracionista, que té la voluntat «d'integrar-se plenament en el món de les lletres catalanes, bandejant els trets distintius més identificadors del dialecte valencià»; i de l'altra, el secessionista.

Vista la gran quantitat d'esmenes detectades en la versió publicada de *La pesta* respecte al mecanoscrit original que es conserva al Centre de Documentació Joan Fuster, el paper

del corrector hi ha pres un protagonisme que inicialment no prevèiem però que hem considerat indispensable destacar. Com assenyala Marcel Ortín (2016: 190), per a l'estudi de la llengua literària, l'aplicació del mètode comparatiu sol donar resultats més precisos quan l'objecte d'anàlisi és una traducció que no pas quan és una obra original: precisament pel fet que en l'anàlisi de traduccions sempre hi ha un terme que es manté fix, el del text traduït, que actua com a *tertium comparationis* textual explícit entre les diverses versions de la traducció analitzades, el crític pot saber quin repete es presentava al traductor en el lloc en què va fer el canvi. En el cas de *La pesta*, els canvis detectats entre el mecanoscrit conservat per Fuster i la versió publicada de la traducció podien explicar-se per una diferència entre els valors lingüístics i estilístics del traductor i els dels correctors i editors. En aquest sentit, una crítica de variants ens podia ajudar a aprofundir, d'una banda, en les diferents concepcions de la llengua literària que es defensaven en el món editorial barceloní dels anys seixanta, i, de l'altra, en el paper que va tenir Fuster en aquest debat.

Quant a l'anàlisi traductològica, ens hem basat en el model d'anàlisi de Katharina Reiss ([1971] 2000), centrat en els elements semàntics, lèxics, gramaticals i estilístics de les traduccions. Cal dir que Reiss va elaborar aquest model amb un objectiu molt diferent del de l'anàlisi que es du a terme en aquesta recerca. El seu objectiu era crear un model d'anàlisi que servira per a avaluar la qualitat de les traduccions, tal com s'indica al títol de l'obra, *Translation criticism, the potentials and limitations: categories for translation quality assessment*. Ja ha quedat clar que el nostre objectiu no és avaluar les traduccions de Fuster ni la seua manera de traduir, sinó esbrinar *com* actua com a traductor. Són sens dubte aproximacions ben diferents a l'exercici de traductor.

Per què, doncs, hem escollit el model de Reiss en comptes d'altres que parteixen d'un enfocament descriptiu? Al nostre parer, aquest model presenta l'avantatge que es limita a l'anàlisi dels elements de la lingüística estructural, que són al capdavant els que observem també en l'anàlisi del model de llengua, i, per tant, permet de relacionar fàcilment les dues anàlisis realitzades.

Acabades les indicacions metodològiques, no puc concloure aquestes línies sense deixar constància del meu reconeixement i agraïment a aquelles persones que han contribuït de manera directa al progrés d'aquesta recerca i, especialment, a la publicació d'aquest llibre. A Marcel Ortín, director de tesi, prologuista i mentor, que m'ha transmès el rigor analític i m'ha ajudat sempre a encarrilar les meues inquietuds, i a Enric Gallén, també director de tesi, que sense saber-ho em va refermar l'entusiasme per la literatura catalana i l'interès per la recerca. Finalment, ni aquesta recerca, tal com l'havia plantejada, ni aquest llibre haurien estat possibles sense l'existència de la Càtedra i l'Espai Joan Fuster i sense el suport i la generosa atenció de Salvador Ortells i Enric Alforja, que em van permetre consultar les còpies mecanoscrites de les traduccions de *La pesta* i *L'estrany*. Com a investigadora en embrió, va ser tot un regal tenir accés a aquests documents; però, a més, els resultats de la tesi haurien tingut un interès molt menor si no haguera pogut comparar les edicions amb les còpies originals. Per això, he d'agrair, sobretot, la tasca de difusió que fan de l'obra i el llegat de l'homenot de Sueca i el fet de possibilitar que joves investigadors com jo en formem part. A Ferran Carbó i Carme Gregori, els agraïsc profundament que hagen apostat per la publicació d'aquest llibre, els ànims i la paciència. Tant de bo que l'espera haja valgut la pena.

Malgrat la diversitat d'estudis existents sobre l'obra de Joan Fuster, la seua faceta com a traductor ha rebut fins ara una atenció parcial i superficial, limitada a articles esparsos i a aspectes molt concrets. En aquest estudi s'aborda la figura del Fuster traductor des de diferents vessants –l'activitat traductora, el seu paper com a promotor de traduccions, el model de llengua i les solucions de traducció–, dins un marc general de recerca històrica i descriptiva. El buidatge del seu fons epistolar, d'expedients de censura de les traduccions, pròlegs, anotacions dietarístiques, etc. permet de reconstruir la informació contextual necessària per a entendre el seu *modus operandi* com a traductor, com ara les circumstàncies que van dur-lo a exercir la traducció i que van condicionar el procés editorial dels projectes en què participà. Alhora, els resultats obtinguts a partir de la minuciosa descripció textual de la seua traducció de *La pesta* d'Albert Camus (1962) complementen i enriqueixen la informació obtinguda en la fase de recerca prèvia, per tal com permeten de comprovar com el context en què es realitzà afecta tant les solucions de traducció de Fuster com de l'edició publicada.

joan fuster
CÀTEDRA
UNIVERSITAT DE VALÈNCIA

